

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารท้องถิ่น: กรณีศึกษาความสำเร็จ
ในการพัฒนาพื้นที่เชิงนวัตกรรม

The Application of Good Governance Principles in Local Administration:
A Case Study of Successful Innovation Area Development

ปรินทร ศิริเอี้ยวพิกุล

Parinthorn Sirieawphikul

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author e-mail: parinthorn@hitechthai.com

Received: 2025-03-20 Revised: 2025-05-16 Accepted: 2025-05-25

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความนี้มุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารท้องถิ่นของไทยที่นำไปสู่การพัฒนาพื้นที่เชิงนวัตกรรม โดยวิเคราะห์กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานจนเกิดนวัตกรรมเชิงพื้นที่ นำเสนอปัจจัยสนับสนุนสำคัญ จำนวน 6 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ผลการศึกษาพบว่า การบริหารท้องถิ่นที่ยึดหลักธรรมาภิบาลอย่างเคร่งครัดนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมในการบริหารจัดการ การให้บริการสาธารณะ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังพบปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับพื้นที่ และการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน ตลอดจนย้ำถึงความสำคัญของการบริหารท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลที่เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาพื้นที่เชิงนวัตกรรมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ (Keywords): ธรรมาภิบาล; การบริหารท้องถิ่น; นวัตกรรมเชิงพื้นที่

Abstract

This article aims to study the application of good governance principles in the management of local administration in Thailand, which leads to the development of

innovative areas. It analyzes case studies of local government organizations that have successfully implemented good governance principles in their management, resulting in spatial innovation. The study presents six key supporting factors, which include the principles of the rule of law, ethics, transparency, participation, accountability, and value for money. The findings indicate that local governance that strictly adheres to the principles of good governance leads to the development of innovations in management and public service delivery and improving the quality of life for people in the area. Additionally, key supporting factors include transformational leadership, citizen participation, building local cooperation networks, and applying technology in management. This emphasizes the importance of local governance based on good governance principles as a crucial foundation for the sustainable development of innovative areas.

Keywords: Good Governance; Local Administration; Spatial Innovation

บทนำ (Introduction)

การปกครองท้องถิ่นเป็นรูปแบบการกระจายอำนาจที่มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นที่ ในประเทศไทย การปกครองท้องถิ่นได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ที่ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะและการพัฒนาพื้นที่มากขึ้น (โกวิทย์ พวงงาม, 2563)

อย่างไรก็ตาม การบริหารท้องถิ่นในประเทศไทยยังประสบปัญหาหลายประการ ทั้งในด้านการทุจริตคอร์รัปชัน การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและงบประมาณ และปัญหาด้านประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ (วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2564) ท่ามกลางความท้าทายดังกล่าว หลักธรรมาภิบาลหรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับการบริหารท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2562)

หลักธรรมาภิบาลประกอบด้วยหลักการสำคัญหลายประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2562) การนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารท้องถิ่นไม่เพียงแต่ช่วยลดปัญหาการทุจริตและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานเท่านั้น แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนานวัตกรรมในการบริหารจัดการและการให้บริการสาธารณะที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2556-2565) เมืองครีครปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งในประเทศไทยที่นำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานจนประสบความสำเร็จในการพัฒนาพื้นที่เชิงนวัตกรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างธรรมาภิบาลและการพัฒนานวัตกรรมในการบริหารท้องถิ่น (ปธาน สุวรรณมงคล, 2563) บทความปริทรรศน์นี้มุ่งศึกษากรณีความสำเร็จในการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เทศบาลตำบลปริก จังหวัดสงขลา และองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน จังหวัดน่านดังกล่าว เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารท้องถิ่นกับการพัฒนาพื้นที่เชิงนวัตกรรม รวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและข้อเสนอแนะในการนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทอื่น ๆ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับธรรมาภิบาลในการบริหารท้องถิ่น

ธรรมาภิบาล หรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในการพัฒนาการบริหารภาครัฐทั่วโลก สำหรับประเทศไทย แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลได้รับการบัญญัติไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 (บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี, 2562)

ธเนศวร์ เจริญเมือง (2562) อธิบายว่า ธรรมาภิบาลหมายถึงการบริหารจัดการที่ดีโดยยึดหลักนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความเป็นธรรม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน และมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม สอดคล้องกับ ไพโรจน์ ภัทรนรากุล (2564) ที่กล่าวว่า ธรรมาภิบาลเป็นทั้งเครื่องมือและเป้าหมายของการบริหารภาครัฐสมัยใหม่ที่มีมุ่งเน้นการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ความโปร่งใสในการบริหารงาน และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม

สำหรับองค์ประกอบของธรรมาภิบาลในบริบทของประเทศไทย นิยมกล่าวถึง 6 หลักการสำคัญ ดังนี้ (สถาบันพระปกเกล้า, 2563)

1) หลักนิติธรรม (Rule of Law) คือ การปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของบุคคล

2) หลักคุณธรรม (Ethics) คือ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ และการไม่เลือกปฏิบัติ

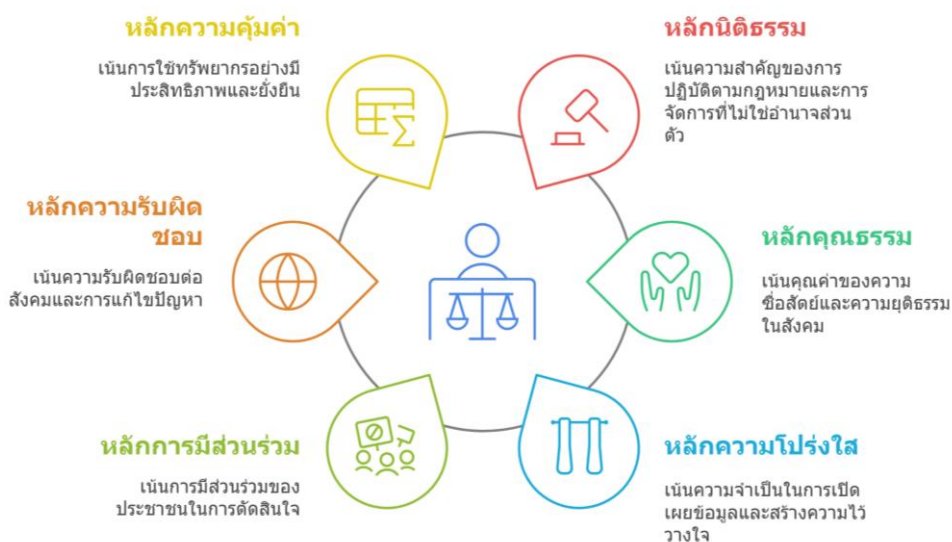
3) หลักความโปร่งใส (Transparency) คือ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในสังคม โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา

4) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

5) หลักความรับผิดชอบ (Accountability) คือ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และการกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา

6) หลักความคุ้มค่า (Value for Money) คือ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม มีความประหยัด ใช้อย่างคุ้มค่า และคำนึงถึงความยั่งยืนของการพัฒนา

องค์ประกอบของธรรมาภิบาลในประเทศไทย

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของธรรมาภิบาลในบริบทของประเทศไทย

ความสำคัญของธรรมาภิบาลในการบริหารท้องถิ่น

ธรรมาภิบาลมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารท้องถิ่น เนื่องจากองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนและมีหน้าที่จัดบริการสาธารณะที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในพื้นที่ การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้จะช่วยสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นของประชาชน ลดปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงบประมาณและทรัพยากร ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน นอกจากนี้ ธรรมาภิบาลยังเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมประชาธิปไตยระดับรากหญ้า สร้างพลเมืองที่กระตือรือร้น และวางรากฐานความยั่งยืนในการพัฒนาประเทศ ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมาภิบาลกับการบริหารท้องถิ่น

หลักธรรมาภิบาล	การประยุกต์ใช้ในการบริหารท้องถิ่น	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
หลักนิติธรรม	- การออกข้อบัญญัติท้องถิ่นที่เป็นธรรมและสอดคล้องกับกฎหมาย - การบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมและไม่เลือกปฏิบัติ	- ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในท้องถิ่น - ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หลักธรรมาภิบาล	การประยุกต์ใช้ในการบริหารท้องถิ่น	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
หลักคุณธรรม	- การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารและบุคลากรท้องถิ่น - การให้บริการประชาชนด้วยความเที่ยงธรรมและเสมอภาค	- วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความซื่อสัตย์และความดีงาม - ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการ
หลักความโปร่งใส	- การเปิดเผยข้อมูลการบริหารงานและการใช้จ่ายงบประมาณ - การจัดให้มีช่องทางการตรวจสอบการทำงานของท้องถิ่น	- การลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน - ความไว้วางใจของประชาชนต่อการบริหารงานท้องถิ่น
หลักการมีส่วนร่วม	- การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น - การจัดเวทีประชาคมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชน	- นโยบายและโครงการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน - การเสริมสร้างความเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบร่วมกัน
หลักความรับผิดชอบ	- การกำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน - การรายงานผลการดำเนินงานต่อสาธารณะ	- การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงาน - ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม
หลักความคุ้มค่า	- การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ - การประเมินความคุ้มค่าของโครงการพัฒนาท้องถิ่น	- การใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ - การพัฒนาที่ยั่งยืนและคำนึงถึงผลกระทบระยะยาว

ที่มา: วีระศักดิ์ เครือเทพ (2564), สมคิด เลิศไพฑูรย์ (2562) และโกวิทย์ พวงงาม (2563)

ความเชื่อมโยงระหว่างธรรมาภิบาลและนวัตกรรมในการบริหารท้องถิ่น

ธรรมาภิบาลและนวัตกรรมในการบริหารท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด ธรรมาภิบาลเป็นกลไกสำคัญที่เอื้อต่อการเกิดนวัตกรรม ทั้งในด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้าง

การส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการสร้างระบบการประเมินผลที่โปร่งใสและเป็นธรรม ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัจจัยสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพัฒนานวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างยั่งยืนสามารถแสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมาภิบาลและการพัฒนานวัตกรรมในการบริหารท้องถิ่น

หลักธรรมาภิบาล	กลไกในการส่งเสริมนวัตกรรม	ตัวอย่างนวัตกรรมที่เกิดขึ้น
หลักนิติธรรม	- การสร้างกฎระเบียบที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรม - การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการให้รางวัล	- ข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ส่งเสริมการพัฒนา นวัตกรรม - ระบบการให้รางวัลและการยกย่อง นวัตกรรมท้องถิ่น
หลักคุณธรรม	- การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ เน้นความซื่อสัตย์และความคิด สร้างสรรค์ - การส่งเสริมจริยธรรมในการ วิจัยและพัฒนา	- โครงการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ในชุมชน - นวัตกรรมการให้บริการที่คำนึงถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
หลักความโปร่งใส	- การเปิดเผยข้อมูลและการ แบ่งปันความรู้ - การสื่อสารที่เปิดกว้างและ ตรงไปตรงมา	- ระบบข้อมูลเปิด (Open Data) ระดับ ท้องถิ่น - แพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมและการ ติดตามโครงการ
หลักการมีส่วนร่วม	- การส่งเสริมการมีส่วนร่วมใน การพัฒนานวัตกรรม - การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ในการพัฒนา	- กระบวนการพัฒนานโยบายแบบมีส่วน ร่วม - การร่วมสร้างนวัตกรรมกับชุมชน (Co-creation)
หลักความ รับผิดชอบ	- การกำหนดเป้าหมายและ ตัวชี้วัดด้านนวัตกรรม - การติดตามและประเมินผลการ พัฒนานวัตกรรม	- ระบบการบริหารผลงานที่เน้น นวัตกรรม - การพัฒนานวัตกรรมที่รับผิดชอบต่อ สังคมและสิ่งแวดล้อม

หลักธรรมาภิบาล	กลไกในการส่งเสริมนวัตกรรม	ตัวอย่างนวัตกรรมที่เกิดขึ้น
หลักความคุ้มค่า	- การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อพัฒนานวัตกรรม - การวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ของนวัตกรรม	- นวัตกรรมที่ช่วยประหยัดทรัพยากรและงบประมาณ - การปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ

ที่มา: ปธาน สุวรรณมงคล (2563), ורתัย กักผล (2564) และวีระศักดิ์ เครือเทพ (2564)

กรณีศึกษาความสำเร็จในการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารท้องถิ่น

กรณีศึกษาที่ 1 เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

เทศบาลนครขอนแก่นเป็นหนึ่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานจนนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่เชิงนวัตกรรม เทศบาลนครขอนแก่นได้ยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน ในด้านความโปร่งใส เทศบาลนครขอนแก่นได้จัดทำระบบการเปิดเผยข้อมูลการบริหารงานและการใช้จ่ายงบประมาณผ่านเว็บไซต์และแอปพลิเคชันมือถือ ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและตรวจสอบการทำงานของเทศบาลได้อย่างสะดวก นอกจากนี้ ยังมีการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานประจำปีและเผยแพร่ให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึง ในด้านการมีส่วนร่วม เทศบาลนครขอนแก่นได้พัฒนากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจในโครงการพัฒนาต่างๆ ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน ไปจนถึงการติดตามประเมินผล นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งสภาพลเมืองขอนแก่น ซึ่งเป็นพื้นที่กลางในการหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาเมือง

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครขอนแก่นได้นำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมในหลายด้าน อาทิ “ขอนแก่นสมาร์ทซิตี้” ซึ่งเป็นการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเมืองและการให้บริการประชาชน “ขอนแก่นโมเดล” ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาแบบชนส่งมวลงนที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และ “กองทุนตั้งตัว” ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางการเงินที่สนับสนุนผู้ประกอบการรายย่อยและวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่

กรณีศึกษาที่ 2 เทศบาลตำบลปริก จังหวัดสงขลา

เทศบาลตำบลปริกเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จในการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน เทศบาลตำบลปริกได้ยึดหลักการมีส่วนร่วมและหลักความรับผิดชอบต่อการบริหารงาน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและการตัดสินใจในโครงการต่างๆ ของเทศบาล นอกจากนี้ เทศบาลตำบลปริกยังให้ความสำคัญกับหลักความคุ้มค่า โดยเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการจัดทำแผนการใช้จ่ายงบประมาณที่คำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของประชาชนและชุมชน และมีระบบการติดตามประเมินผลการดำเนินงานที่โปร่งใสและเป็นธรรม

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลปริกได้นำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมที่โดดเด่นในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาคุณภาพชีวิต อาทิ “ธนาคารขยะ” ซึ่งเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะและการสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้ “ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการเกษตรยั่งยืนและเศรษฐกิจพอเพียง และ “โรงเรียนผู้สูงอายุ” ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน

กรณีศึกษาที่ 3 องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน จังหวัดน่าน

องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่านเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างความสำเร็จในการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารท้องถิ่น ซึ่งเห็นว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่านได้ยึดหลักนิติธรรมและหลักคุณธรรมในการบริหารงาน โดยเน้นการปฏิบัติตามกฎหมายและการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารและบุคลากร ในด้านหลักความโปร่งใส องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่านได้จัดทำระบบการเปิดเผยข้อมูลการบริหารงานและการใช้จ่ายงบประมาณ และเปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงาน นอกจากนี้ ยังมีการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานประจำปีและเผยแพร่ให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึง

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่านได้นำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมที่โดดเด่นในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาทิ “กองทุนฟื้นฟูป่าต้นน้ำน่าน” ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน ภาคเอกชน และชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ “น่านแซนด์บ็อกซ์” ซึ่งเป็นพื้นที่ทดลองนวัตกรรมทางสังคมและการพัฒนาที่ยั่งยืน และ “น่านโมเดล” ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาพื้นที่ที่สมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ตารางที่ 3 สรุปกรณีศึกษาความสำเร็จในการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	หลักธรรมาภิบาลที่เน้น	นวัตกรรมที่เกิดขึ้น	ปัจจัยแห่งความสำเร็จ
เทศบาลนครขอนแก่น	- หลักความโปร่งใส - หลักการมีส่วนร่วม	- ขอนแก่นสมาร์ทซิตี้ - ขอนแก่นโมเดล - กองทุนตั้งตัว	- ภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง - การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน - การเปิดกว้างทางความคิด
เทศบาลตำบลปริก	- หลักการมีส่วนร่วม - หลักความรับผิดชอบ - หลักความคุ้มค่า	- ธนาкарขยะ - ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง - โรงเรียนผู้สูงอายุ	- การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน - การใช้ทรัพยากรในพื้นที่อย่างคุ้มค่า - การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ
องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน	- หลักนิติธรรม - หลักคุณธรรม - หลักความโปร่งใส	- กองทุนฟื้นฟูป่าต้นน้ำน่าน - น่านแซนด์บ็อกซ์ - น่านโมเดล	- การยึดมั่นในหลักการและคุณธรรม - การสร้างความร่วมมือกับภาคประชาสังคม - การเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่

ที่มา: พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ (2563), ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ (2564), สุวิทย์ วงศ์จุริจาวาณิช (2565), นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (2564) และเอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2563)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารท้องถิ่น

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารท้องถิ่น ประกอบด้วยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เน้นวิสัยทัศน์และความมุ่งมั่นของผู้บริหารในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการกำหนดนโยบายและติดตามประเมินผลซึ่งช่วยสร้างความเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบต่อร่วมกัน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับพื้นที่ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษาเพื่อระดมทรัพยากรและองค์ความรู้ในการพัฒนานวัตกรรม รวมถึงการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จมัก

ผสมผสานปัจจัยเหล่านี้เข้าด้วยกันอย่างเหมาะสมตามบริบทของพื้นที่ ส่งผลให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล ดังตารางที่ 4

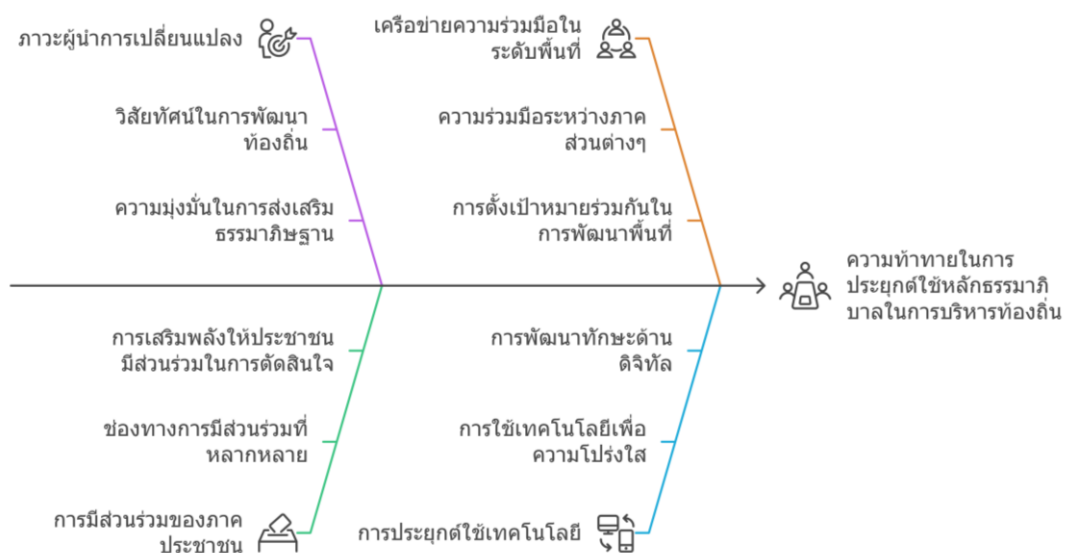
ตารางที่ 4 แสดงปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารท้องถิ่น และแนวทางการพัฒนา

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ	ลักษณะสำคัญ	แนวทางการพัฒนา
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	- มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาท้องถิ่น - มีความคิดสร้างสรรค์และเปิดกว้าง - มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมธรรมาภิบาล	- พัฒนาศักยภาพผู้บริหารท้องถิ่น - สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นธรรมาภิบาล - ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำท้องถิ่น
การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน	- มีกลไกและช่องทางการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย - มีการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชน - มีการเสริมพลังให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	- พัฒนากลไกการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ - เสริมสร้างความรู้และทักษะในการมีส่วนร่วม - สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม
การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับพื้นที่	- มีความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ - มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและองค์ความรู้ - มีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาพื้นที่	- สร้างพื้นที่และกลไกในการสร้างความร่วมมือ - พัฒนาศักยภาพในการสร้างและบริหารเครือข่าย - ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย
การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน	- มีการใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม - มีการใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน	- พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี - พัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของบุคลากรและประชาชน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ	ลักษณะสำคัญ	แนวทางการพัฒนา
	- มีการพัฒนานวัตกรรมด้วยเทคโนโลยี	- ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

ที่มา: วิโรจน์ ฤทธิ์ฤทัย (2564), อรทัย กิกผล (2564), วีระศักดิ์ เครือเทพ (2564) และ ไพโรจน์ ภัทรนรากุล (2564)

ปัจจัยสำคัญในการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารท้องถิ่น

ภาพที่ 2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารท้องถิ่น

ความท้าทายและข้อจำกัดในการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารท้องถิ่น

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารท้องถิ่นของไทยยังเผชิญกับความท้าทายและข้อจำกัดสำคัญหลายประการ ทั้งด้านกฎหมายและนโยบายที่ยังขาดความทันสมัยและไม่สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน ส่งผลให้การกระจายอำนาจและการบริหารงานขาดความยืดหยุ่นและประสิทธิภาพ ขณะที่นโยบายจากส่วนกลางยังขาดความต่อเนื่องและชัดเจนในการส่งเสริมธรรมาภิบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองยังต้องเผชิญกับวัฒนธรรมองค์กรแบบอุปถัมภ์ ระบบอาวุโส และการขาดการจัดการความรู้ภายใน ส่งผลให้การส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และนวัตกรรมเป็นไปได้ยาก นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังคงจำกัด ทั้งจากการขาดความรู้

ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง การมีส่วนร่วมที่เป็นเพียงพิธีกรรม และปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงข้อมูลและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ส่งผลให้การพัฒนาธรรมาภิบาลในการบริหารท้องถิ่นยังไม่บรรลุเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน (อรทัย ก๊กผล, 2564)

แนวทางการพัฒนาธรรมาภิบาลในการบริหารท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่เชิงนวัตกรรม

การพัฒนาธรรมาภิบาลในการบริหารท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่เชิงนวัตกรรม ควรดำเนินการควบคู่ทั้งการปฏิรูปกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องให้ทันสมัยและเอื้อต่อการกระจายอำนาจ การบริหารงบประมาณ และการบริหารงานบุคคล เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความคล่องตัวและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการกำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติที่บูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรมในพื้นที่ นอกจากนี้ การพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารและบุคลากรท้องถิ่นในด้านภาวะผู้นำ ความรู้ด้านเทคโนโลยี และการบริหารจัดการเชิงนวัตกรรม ตลอดจนการเสริมสร้างค่านิยมองค์กรที่เน้นความโปร่งใสและความรับผิดชอบ ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนธรรมาภิบาล ขณะเดียวกัน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกลไกที่หลากหลายและเข้าถึงได้ง่าย การจัดสรรงบประมาณแบบมีส่วนร่วม และการสนับสนุนการจัดการชุมชน จะช่วยเสริมพลังและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารท้องถิ่น สุดท้าย การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทดลองและพัฒนา นวัตกรรม เช่น การจัดตั้งกองทุนสนับสนุนนวัตกรรม พื้นที่ทดลอง (Innovation Sandbox) และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในทุกภาคส่วน จะช่วยให้การบริหารท้องถิ่นสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงนวัตกรรมได้อย่างยั่งยืนและตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2564)

ตารางที่ 5 แสดงแนวทางการพัฒนาธรรมาภิบาลในการบริหารท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่เชิงนวัตกรรม

แนวทางการพัฒนา	มาตรการสำคัญ	ผู้มีบทบาทสำคัญ
การปฏิรูปกฎหมายและนโยบายที่	- ทบทวนและปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง	- รัฐบาลและหน่วยงานระดับชาติ

แนวทางการพัฒนา	มาตรการสำคัญ	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
เกี่ยวข้อง	- กระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างแท้จริง - กำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ	- รัฐสภาและผู้มีอำนาจในการออกกฎหมาย - หน่วยงานที่กำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
การพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารและบุคลากรท้องถิ่น	- พัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำ - พัฒนาทักษะและความรู้ของบุคลากรท้องถิ่น - ส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นธรรมาภิบาล	- สถาบันการศึกษาและหน่วยงานฝึกอบรม - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น - หน่วยงานที่กำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการเสริมพลังของประชาชน	- พัฒนากลไกและช่องทางการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย - ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะในการมีส่วนร่วม - เสริมพลังชุมชนและภาคประชาสังคมในพื้นที่	- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น - องค์กรภาคประชาสังคม - สถาบันการศึกษาและสื่อมวลชน
การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรมในการบริหารท้องถิ่น	- สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างทางความคิด - จัดสรรทรัพยากรและงบประมาณเพื่อสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรม - สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนานวัตกรรม	- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น - ภาคเอกชนและภาคธุรกิจ - สถาบันการศึกษาและหน่วยงานวิจัย

ที่มา: สมคิด เลิศไพฑูรย์ (2562), วิโรจน์ ฤทธิฤชัย (2564), ורתัย กักผล (2564) และวีระศักดิ์ เครือเทพ (2564)

ความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมาภิบาลกับการพัฒนานวัตกรรมในการบริหารท้องถิ่นของไทย โดยพบว่าหลักธรรมาภิบาลเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมการบริหารท้องถิ่นไทย โดยเน้นความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบต่อผู้เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความไว้วางใจและประสิทธิภาพการจัดการ ซึ่งส่งผลต่อการเกิดนวัตกรรมผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและระบบประเมินผลที่ชัดเจน กรณีศึกษาที่โดดเด่นได้แก่ เทศบาลนครขอนแก่นที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลพัฒนาระบบบริการออนไลน์และสมาร์ตซิตี้ เทศบาลตำบลปริกที่ส่งเสริมนวัตกรรมสังคมผ่านธนาคารขยะและศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน และองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่านที่ขับเคลื่อนนวัตกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วยหลักนิติธรรมและความโปร่งใส แม้จะมีข้อจำกัดด้านกฎหมายและวัฒนธรรมองค์กร แต่ปัจจัยแห่งความสำเร็จหลักอยู่ที่ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมของประชาชน และการประยุกต์เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง (References)

- โกวิทย์ พวงงาม. (2563). การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2562). การปกครองท้องถิ่นกับการบริหารจัดการท้องถิ่น: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คปฟ.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2564). ทิศทางการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทยในอนาคต. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 19(1), 5-24.
- บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี. (2562). ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2563). การบริหารงานภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์. (2563). การพัฒนาเมืองและนวัตกรรมการบริหารท้องถิ่น: กรณีศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น. วารสารการเมืองการปกครอง, 10(2), 23-42.
- ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. (2564). การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการส่งเสริมธรรมาภิบาลของหน่วยงานภาครัฐไทย. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 61(1), 142-167.
- วิโรจน์ ฤทธิ์ฤทัย. (2564). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการส่งเสริมธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 13(2), 145-162.

วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2564). การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: แนวคิดและมุมมองร่วมสมัย.

กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์. (2564). เทศบาลนครขอนแก่นกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ: บทเรียนจากความสำเร็จของท้องถิ่นไทย. วารสารสังคมศาสตร์, 51(1), 117-136.

สถาบันพระปกเกล้า. (2563). รายงานผลการศึกษาระบบบริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2562). กฎหมายการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

สุวิทย์ วงศ์จิราวาณิชย์. (2565). นวัตกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปริก จังหวัดสงขลา. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 18(1), 78-94.

อรรถ กักพล. (2564). การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 12(2), 159-178.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2563). แนวทางการพัฒนาจังหวัดน่านตามหลักธรรมาภิบาลและการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 8(2), 123-140.